

TAXANDRIA,

Tijdschrift voor Noordbrabantsche Geschiedenis en Volkskunde.

onder redactie van

W. J. F. JUTEN TE BERGEN-OP-ZOOM.

Prijs per jaargang f 3,—.

Franco per post f 3,25.

" " " voor het Buitenland fr. 7,50.

Uitgever: JAN A. G. JUTEN te Bergen-op-Zoom.

Versijnt den 1^{en} en 15^{en} van elke maand.

TIENDEN TE BESOIJEN.

I.

Allereerst moet ik wijzen op eene teleurstelling. Ik had zoo gaarne in het kerkelijk archief alhier documenten gevonden, waarin bij resolutie der Staten van Holland aan de gereformeerde kerk tiend-rechten waren verleend geworden. Zulk eene resolutie zou dan moeten gedaan zijn bij hare stichting in 1610, of althans kort daarna. In de kerkelijke papieren van vóór 1621 wordt echter met geen enkel woord gewag gemaakt van tienden. Toen bezat de kerk dus nog geen tiend-rechten. Pas met het jaar 1631 begint er telkens sprake te zijn van *kerckentienden*, zoowel binnen- als buitendijksche. Het zou dus mogelijk kunnen zijn, dat, in den loop der tien jaren van 1620 tot 1630, die tiend-rechten zijn verleend geworden. Maar ongelukkig bezit het kerkelijk archief geen enkel document, op dien tijd betrekking hebbende, dan alleen aantekeningen van *Houwelijcx-proclamatien*, opgeteekend door den tweeden predikant Ds. Jeremias Eckius of op zijn Hollandsch Ds. van Eck, die in 1626 te Besoijen kwam. Van waar deze gaping in het kerkelijk archief?

Ik vermoed, dat de schuld moet worden geworpen op de troebelen van dien tijd: twee voorname belegeringen

hadden tusschen 1621 en 1631 plaats, die van Breda in 1625 en van 's Hertogenbosch in 1629, en Besoijen lag op de grenzen van Brabant. In eene armen-rekening van den jare 1622 in het kerkelijk archief van Baardwijk lees ik de volgende nota: *Ocktober; Item die 3 voorgaende sondaghen met den biddach en is niet ghepreeckt, overmits den overlast van het krijschvolck.* En in eene dergelijke rekening, over het jaar 1624, staat deze nota: *In de maent van November en is hier niet ghepredict, overmits dat doort overcomen van 't leger binnen Waclwijk ende Besoyen ende 't vluchten van de ') goederen, die kercke, 't school, predicantshuys ende mannenhuys gantsch ontedich ende onbruyckelycken is geworden; naderhant des predicants camer wat geruymt, is in de camer begonnen gepredict te worden.* Beide nota's zijn onderteekent door Dr. Corsman, predikant te Baardwijk. Had reeds Baardwijk veel van den overlast van 't krijgsvolk te lijden, met Besoijen zal het dus nog wel erger gesteld zijn geweest. En nu kan de mogelijkheid bestaan, dat er van 1621--1631 weinig dienst in de kerk is gedaan, of dat de kerkelijke papieren gedurende dien onrustigen tijd zijn zoek geraakt. Hoe de zaak ook zij, er blijft veel onzekers bestaan omtrent den tijd, wanneer de gereformeerde kerk alhier hare tiendrechten gekregen heeft. Om eenig licht in deze duisternis ontstoken te zien, heb ik mij eerst gewend tot Professor Fruin te Leiden, die met de meest vriendelijke bereidvaardigheid, waarvoor ik hem dank zeg, mij onder meer het volgende schreef: *Het is zooals U zegt, Besoijen en Waclwijk maakten oudtijds ééne parochie uit. Dat zeggen die van Besoijen zelf in 1514 aan de Heeren, die voor de aanst. verponding kwamen informeerden. Nu kan het zijn, dat, toen Besoijen eene Prot. gemeente op zich zelve is geworden, de tienden van de Roomsche kerk afkomstig, tusschen Waclwijk en Besoijen gedeeld zijn. Ik heb*

') 't Staat er woordelijk.

te vergeefs in de Registers der Resolutien van de Staten van Holland naar een zoodanige verordening uitgezien. Dat bewijst nog wel niet, dat er geen besluit over genomen is, want de Registers zijn niet volledig en.....

De meening van Professor Fruin, dat de gereformeerde gemeenten van Waalwijk en Besoijen de tienden der, eertijds Roomsche, Groote kerk te Waalwijk kunnen gedeeld hebben, is wel aan eenige bedenking onderhevig ¹⁾, maar kan toch heel goed juist zijn. Immers de Roomsche kerk te Waalwijk behoorde voor $\frac{2}{3}$ aan Waalwijk en voor $\frac{1}{3}$ aan Besoijen. Dit blijkt uit het volgende contract, tusschen beide gemeenten gesloten, waarin o. m. ook dit staat: *Op heden den elfsten February van den jare sesstienhondert ende negen, soo zijn by malcanderen verschenen ende gecompareert d'eersame schouteth ende schepenen, hemeraden, borgemeesteren ende kerckmeesteren der heerlickheden van Waelwijk ende Besoyen, ende zijn met malcanderen overcomen ende geaccordeert jnder vuegen ende manieren naerbescreven. Inden eersten dat respective die van Waelwijk voor twee deelen ende die van Besoyen voor een derdepaert sullen kiezen ende denomineeren twee ofte drye gequalificeerde peersoonen, omme te gaen ver-soecken restitutie vande clocken van die kercke van Waelwijk ende Besoyen, ende dat die selve jnt vervolgen van dien metten eersten hun sullen quyten naer behooren. De costen die daerinne sullen rysen, sullen staen voor twee deelen tot laste van die van Waelwijk ende het resterende dordendeel tot laste van die van Besoyen voornoemt.....*

Later, toen de Roomsche kerk te Waalwijk in handen der gereformeerden overging (dit kan geweest zijn in 1629 na het beleg van 's Hertogenbosch of in 1648 na het sluiten van den vrede van Munster), kan het mogelijk geweest zijn, dat de gereformeerde kerk te Besoijen, als

¹⁾ Ons dunkt, dat hiertegen geen enkele bedenking bestaat.

vergoeding voor hare aanspraak op een gedeelte der Waalwijksche kerk, een deel der tienden der kerk, en wel die onder Besoijen lagen, ontving. Het blijft evenwel onzeker. Ook in het Rijks-archief¹⁾ is niets te vinden, waaruit de oorsprong van de tiendrechten der Besoijensche kerk is af te leiden. Toch bezat deze meer dan 260 jaren de koren- en smaltienden in den buitenpolder, en meer dan 60 jaren de smaltienden in den binnenpolder.

Wij willen nu gaan onderzoeken, wat wetenswaardigs het archief der kerk ons nopens de tienden leert.

In eene kerke-rekening van de jaren 1648 en 1649 (kerkmeesters: *Jan Dierckssen en Adryaen Janssen Kerssen*) komen onder anderen de volgende ontvangst-posten voor: *Item de buyten dijkcxse thiende van Besoyen, toecomende de kercke van Besoyen, sal men verpachten alle jaer int openbaer, ende is gepacht by Aert Janssen Colff, voor een jaer, voor de somme van 2 gulden en 10 stuyvers. Item de smael thiende van Besoyen, geleghen binnen dijkcx, toe behoorende die kercke van Besoyen voirscreven, ende sullen de kerckmeesters nu voorts openbaerlycken verpachten, ende is byde Boorghemeesters van Besoyen tot weederseggen ghepacht, jaerlijckx voor de somme van 15 gulden.* Deze opbrengst is gewis gering te noemen, maar het gebeurde vaak, dat deze beide tienden $\pm$ 100 gulden aan de kerk opbrachten. Men kan de gemiddelde ontvangst gerust stellen op 40 à 50 gulden per jaar. Verder leest men in eene dorpsrekening over 1661 (borgemeesters: *Willem Cornelissen Huysmans ende Dirck Lamberts de Greeff*) o. m. het volgende: *Item wordt de voirscreven burgemeesters omgeslaghen t'ontfangen van de thiende van Syne Hoogheyt den Prince van Oragnie, die welcke by Dominé Silvius, predicant vande Hooghe ende Leeghe Swaltuwe, als beneficiaet van Syne gemelte Hoogheyt, verpacht wordt, die somme*

¹⁾ Mijn hartelijken dank aan Mr. Heeres, adjunct-archivaris te 's Gravenhage, die met de meeste bereidwilligheid nasporingen heeft gedaan.

van JC XIII gulden. Deze tiend was de thans nog bestaande rijks-korentiend in den binnenpolder. Gaan wij nu eens onderzoeken, hoe een verpachtedul van dien tijd was ingericht. Wij kiezen daartoe van elke soort tienden ééne verpachting uit, en wel over verschillende jaren:

- 1°. verpachting van kerke-smaltienden in den binnenpolder;
- 2°. verpachting van kerke-tienden in den buitenpolder;
- 3°. verpachting von binnendijksche korentienden, aan den Prins van Oranje (toen Willem III) competeerende.

1°. *Op huyden den 28^{en} Junius 1657 soo willen de kerckmeesters, midschaders den opper kerckmeester (dat was de schout) van tscheeren weeghen van Besoyen, naer voorgaende ghedane kerckelycke prockelematien ende afferigatie van bieljetten, openbaerlycken verpachten de smaeltiende van Besoyen, ghelegghen binnen dijckx, suydwarts op totten Spranghsen erve toe, onsse kercke van Besoyen toe behoorende, als te weeten op allen wat daer in Besoyen binnen dijckx wassende ende vallende is, als te weeten: Traepsaet, coolsaet, kempsact, 't vlas, opte kidden offe veercken ende lammeren, bien anders alwat aende smaeltiende dependerende offe aende voirscreven smaeltiende naer recht is behoorende. Ende dat naer ouder costuyme ende heercomen, soo die in voortyden plach verpacht ende ghenoten te woorden. Ende dat tot behoeff vande repaeratie vande voornoemde kerck ende kerckmeesters van Besoyen ghemaakt met conditien soo wie die selve pacht offe mijnt, dat die sal de belooffe pacht offe coop penninghen ghehouden zijn te betalen nu Bamis toecomende anno 1657, t'Alderheylyghen wel betaelt, sonder langher wtstel; ende dat op paerate executie, vollegghende de ackte vande Ghecomiteerde Raden, met conditie dat den pachter zal betalen allen de oncosten, hier op rysende, sonder te corten: als wijncop, schrijffgelt, rantsoen, vanden gulden eenen stuyver voor het affhanghen. Oock ende sal pachter niet moghen doeleen offe eenighe quytsheldinghe preten-*

deren, maer promptelycken de belooffe pacht penninghen moeten betalen, sonder teghensegghen, midts oock te stellen boorghe voor de belooffe pachtpenninghen als naer behooren den rechten ghenoch sijnde. Item ende sal niemant van buyten doorps dese thiende moghen pachten ende moghen de verpachters haer moghen houden aenden eersten, twee- den, derden jnsetter, mijnder offe slachbehouder, aldaer het haer aen believen sal, sonder becroon offe teghensegghen van jmanden.

Op alle voorgaende conditien soo is ghecomen Peeter Emonssen de Jonghe, als Boorghemeester, ende heeft deesse voorscreven thiende jnt apsolut affhanghen ghemijnt voor de somme van acht gulden, ende ghelooften dese conditie naer te comen ende te voldoen, ende voor het schryven van desse conditien thien stuyvers, ter presentie van ghetuyghen hier ondergheschreven, acktum sijn hant:

(w. g.) Peter Emons de Jonghe als Boorghemeester.	
(w. g.) Adriaen Peetersen Millenaer.	(w. g.) Jan Dyrcken.
(w. g.) Wouter Aertsen Reyers als	(w. g.) Wouter Gijsberts
Boorch.	als schepen.
(w. g.) Jan Adriaensen Crillaers als	(w. g.) Michiel Jaghers
Boorch.	Substituut Secke- retaris.

2. Op conditien en voorwaerden hier naer volgende, soo willen Peeter van Eemonts ende Ghijsbert de With, tegenwoordige kerckmeesters, met consent van Ivo vanden Heuvel (schout), van 's Heren wegen opper kerckmeester van dese heerlycheyt Besoyen, ten overstaan van heemraden, verpachten naer voorgaende publicatien voor alle man: kercke thiende voor dit loopende saysoen 1678, gelegen buytendijck, waer ten oisten naest belent is de Vryheyt van Waelwijck, ten westen Suydewijn Cappel, streckende vant midden vanden Winterdijck aff noortwaerts op tot d'oude weteringe, genaemt den Gantel, toe, de kercke van Besoyen voornoemt compiteerende, ende dat

om carolus guldens, den gulden ad 40 grooten 't stuck, ende om die te betalen Alderheyiligen ofte Sinte Maerten jn desen voorscreven jare 1687, sonder langer dilay ofte vertreck ende dat in goeden ganckbaren gelde.

Item is geconditioneert dat den pachter, mijnder oft slaghebber schuldig ende gehouden sal wesen promptelycken byden slag voor sijn gelooffde pacht penningen te stellen twee suffisante borgen, binnen den voorscreven dorpe van Besoyen woonaghtigh, ende alhier genochsaem gegoet ende geërft sijnde, welcke borgen by desen neffens den paghter sullen geobligeert sijn als schuldenaers principael, ende een voor all, ende d'een voor d'ander, om de gelooffde pacht penningen soo wel te mogen verhalen op de borgen als den principalen paghter, renunciierende ten dien eynde vande exceptien ordinis divisionis et excusionis, haer houdende vanden effecte vandien wel onderricht.

Item is ondersproocken dat naer den gegeven slag dag de voorscreven thiende tot laste ende pryckel van den paghter sal staen als sijn eygen goet, sonder nochtans in d'eene ofte d'andere pretext, hoedanig 't selve soude mogen wesen, eenige quytsheldinge te versoecken, ten ware alleenlycken door generael verloop van oirloge.

Item den pachter sal de gerechticheyt van de kercke van allen 't gene jnde voorscreven thiende beseyt ende subject sijnde, daer uyt sal thienden ende halen, sonder jemanden te favoriseeren, te weten den elffden hoop.¹⁾

Item de verpaghters jn qualiteyt als voren, mogen hun houden aenden eersten jnsetter, tweeden, derden verhooger, mijnder oft slaghebber, daert hun aen gelieven sall, sonder becroon van jemanden.

Item d'oncosten op dese verpaghtinge geschiedende, sal alles geheel comen tot laste van den paghter: voort schryven deser eenen gulden, voor d'affhange van jderen

¹⁾ Deze zin laat aan duidelijkheid wel iets te wenschen over.

gulden een halven stuyver, voor den armen vier stuyvers, voor jnzetten (onleesbaar).

Op de voornoemde conditie ende voorwaerden soo is de voornoemde thiende jngeset by Jan Buys, voor de somme van elf gulden, sal trecken, soo het hem onthooght wert, 12 stuyvers, wijncoop aght stuyvers. Naer voorgaend absoluut affhangen voor den slag so is den slag gebleven aen voornoemden Buys voor de voorscreven somme, vermits niet meer gelden en mocht: stelt tot borge Geeraerd Verheyden, secretaris, als medestander. Des toirconde dese byden voornoemden Buys en synen borge eygenhandig onderteckent. Gedaen tot Besoyen den 26^{en} July 1678.

(w. g.) Johan Buys.

(w. g.) G. Verheyden secretaris.

(w. g.) Anthony Prasers als Stathouder.

(w. g.) Wouter Aertsen Reyers.

(w. g.) Aert Wynants.

Den inhoud deses onderteckent ontfangen den 20^{en} February 1680, geteckent:

P. van Emont 1680.

BESOIJEN.

J. V. D. HAMMEN NZ.

EEN WOORD OVER HET ZEGEL VAN RIDDER WILLEM VAN DER AA (1378).

In mijn artikel: Een en ander over den slag van Bastweiler, gaf ik, naar een zegel de beschrijving van het wapen van Willem van der Aa, een der Brabantsche ridders, die door Willem van Gulick werden gevangen genomen op dezen dag, die voor zijn tegenstander, hertog Wenceslaus, zoo rampspoedig was.

De redacteur van „Taxandria” wilde het illustreeren met de teekening van een zegeltje, naar zijne meening hetzelfde als waarvan bij mij sprake was, en dat ik vond aan eene kwitantie van 1378, die betrekking had op eene

schadeloosstelling, aan ridder Willem van der Aa betaald, uit hoofde van zijn losgeld en andere kosten, hem door den Gulickschen oorlog (1371) veroorzaakt.

Nu stelt echter deze teekening niet het zegel van 1378 voor, — dat het door mij vergeten randschrift draagt: S Her Willem van der A (!), — al zijn de wapens geheel dezelfde.

De heer Juten zond mij de Bossche schepenakte van 1389, waaraan het zegel hangt, dat de lezers uit de reproductie kennen.

Ik kan constateeren, dat deze reproductie zeer getrouw is, behalve de grasgrond, waarop de vogel staat; de pooten van dezen zijn verkeerdelijk daarvoor aangezien ¹⁾.

Nog merk ik op, dat de letter *i*, die in het randschrift vóór den naam van den persoon staat, is voorafgegaan door een *n*.

Die letter *n* is weliswaar eenigszins beschadigd — en daarom zal de teekenaar er geene rekening mede gehouden hebben — maar er kan geen twijfel aan het aanwezig zijn daarvan bestaan.

Deze beide letters *ni* vormen het slot van het woord *domini*, verkort *dni*.

Het aangevulde randschrift van het zegel van 1389 is dus *Sigillum domini Wilhelmi de Aa militis scabini buscoducensis*.

De schepenbrief draagt in de tweede plaats nevenstaand zegel van Wilhelmus Coptiten, scabinus in Buscoducis.

Behooren de beide zegels van 1378 en 1389 nu toe aan een en denzelfden persoon? Bij gebrek aan zekere authentieke stukken is het mij niet mogelijk die vraag op afdoende wijze te beantwoorden.

¹⁾ Men vergelijke, omtrent de „meerltjes” mijn opstel: *Quelques observations sur Nicolas Oudart et son jeton*, bldz. 4 en 5.

Wat ervan zij, ik kan verklaren, dat Willem van der Aa, ridder, die bij Bastweiler streed onder de banier van Perwijs, in 1378 van een ander zegel gebruik maakt als Willem van der Aa, ridder, schepen van 's-Hertogenbosch elf jaar later.

Dit feit kan voor de genealogie misschien van belang zijn.

Ik heb hier voor mij liggen den stamboom der van der Aa's, die Fahne geeft in zijn „Geschichte der Grafen, jetzt Fürsten zu Salm-Reifferscheid," ad vocem Randerath (T. I, bldz. 82); daarin zie ik, dat tijdens het laatste vierendeel der XIVe eeuw in Noord-Brabant drie personen van den naam Willem van der Aa hebben kunnen zijn.

Bij gebrek aan volledige en onbetwifelbare gegevens over den levensduur dezer drie naamgenooten is dus de grootste voorzichtigheid noodig.

Hier laat ik een uittreksel van dien stamboom volgen:

I. Willem van Randerode wordt gezegd zijn broer gedood te hebben en van zijne goederen ontzet te zijn geworden (seine Güter verloren zu haben), noemde zich Randerode van der Aa of wel eenvoudig van der Aa; echtgenoot Margaretha van Sevenberg (!); zij woonden in Brabant. Hun zoon:

II. Willem, verkoopt in 1383 Heeswijck aan Hendrik van der Leeck (!), huwde „N. (Elis. Nonnius)" waarbij:

III. Willem, huwde Margaretha Vleminx „1428 †" (!. ¹⁾)

Wie stierf in 1428? De man of de vrouw? Of wel, wie van beiden komt in eene akte van 1428 voor als niet meer in leven zijnde?

¹⁾ De genealogie in het Alg. Ned. Fam. bl. I, 21, 2^a e. v. geeft I Gosewin, wiens zoon Willem met Margaretha Vleminx huwt.

Men weet, waaraan zich bij de genealogische werken van Fahne te houden. In Duitschland schenkt men hun zeer weinig vertrouwen.

Eene werkzaamheid van zes weken in het Rijksarchief te Dusseldorp, gedurende welke ik de origineelen van vele honderden, door Fahne gebruikte stukken, met zijne uittreksels vergeleek, heeft mij de overtuiging verschaft, dat deze genealoog met ongeloofelijke lichtzinnigheid is te werk gegaan.

Ook bij het weergeven van zegels laat hij in zijn werken den vrijen teugel aan zijn fantasie.

Meermalen merkte ik op, dat men in Nederland aan de „prachtwerken” van Fahne nog waarde hecht; het komt mij goed voor den te veel vertrouwendenden lezer daartegen te waarschuwen.

BRUSSEL.

J. TH. DE RAADT.

VERZOEKSCHRIFT

der inwoners van den Hout om vrijen invoer van bouwstoffen, tot heropbouwning der kapel.

p plechtige wijze werd te Antwerpen den 4ten April 1609 het traktaat, bekend onder den naam van *Twaalfjarig bestand*, afgekondigd. De katholieken der Baronnie konden weer een weinig adem halen, daar, krachtens het gesloten verdrag, het geestelijk gezag wederom ongestoord kon worden uitgeoefend in alle plaatsen van Noord-Brabant. De kerken en geestelijke gestichten konden weer treden in het genot hunner goederen, die vóór 1 Januari 1607 niet vervreemd waren. Van dit voorrecht waren de katholieken, woonachtig in plaatsen buiten Noord-Brabant, verstoken. Dit was ook het geval met de inwoners der stad Geertruidenberg en der omliggende dorpen, op Hollandsch grondgebied gelegen. Deze dachten thans eene goede gelegenheid gevonden

te hebben, om in de onmiddellijke nabijheid hunner woonplaats, op Brabantsch terrein, eene plaats te verkrijgen, waar zij ongestoord hunne godsdienstplichten zouden kunnen waarnemen.

In het nabijgelegen gehucht den Hout, onder de vrijheid van Oosterhout, was den 1 October 1336, door Willem van Duivenvoorde, Heer van Oosterhout, een gasthuis met aanhóorige kapel gesticht, welke laatste echter reeds in het begin der Nederlandsche beroerten door het krijgsvolk geheel verwoest en gesloopt was, zoodat nog slechts enkele stukken van den muur der kapel aanwezig waren.

Aangezet door de katholieke inwoners van Geertruidenberg, Made, Zwaluwe en Raamsdonk, die hunne medewerking beloofden, besloten de Houtenaars voormelde kapel te herbouwen, zoo noodig te vergrooten en ze tot gebruik van den godsdienst in te richten. Ondanks de hevige tegenwerking der predikanten, hadden zij daartoe reeds de toestemming verkregen van den Prins van Oranje, die het begevensrecht van het beneficie bezat. Men begon dus de hand aan het werk te slaan en de bouwmaterialen in gereedheid te brengen. Houtwerk en baksteen kon men gemakkelijk krijgen; de leien, het ijzerwerk, de vloersteen en de kalk had men besloten uit Luik te ontbieden, en om nu zooveel mogelijk de kosten te verminderen, zond men een verzoekschrift aan den Raad van Financiën van Zijne Majesteit den Koning van Spanje, ten einde voormelde materialen vrij van alle tol-, sluis- en havenrechten van uit Luik af te mogen vervoeren, te weten: 120 duizend leien, twee duizend leinagelen, vier duizend gewone nagels, vijftig duizend pond ijzer, tien duizend vloersteen en twee honderd mud kalk.

Of nu op hunne aanvraag gunstig of niet werd beschikt, is ons onbekend; van den opbouw echter schijnt nooit iets gekomen.

Wij hebben voor ons een afschrift van voornoemd smeekschrift, maar zonder dagteekening, het is geschreven in het Fransch en luidt als volgt:

*„A Messieurs les chefs, Trésorier général et commis
„des Finances de sa Majesté.*

*„Remonstrent en toute humilité les Manans¹⁾ de ten
„Houte lez la ville de Gertrudenberge, comme en
„leur distroict²⁾ ayant esté fondé un hospital avecq l'en-
„tretien d'un prestre, illicq mis pour directeur d'iceluy
„hospital et une chappelle dédiée à l'honneur de St An-
„toine, le mesme hospital au commencement des troubles,
„s'est tellement ruiné et demolié qu'aucune marcque ny
„est restée fors quelques murailles de la chappelle estant
„les moyens pour l'entretien du prestre par monsieur le
„Prince d'Orange, comme collateur du Bénéfice donné et
„diverty à personne séculière, si que les dits supplians se
„trouvants totalement privé de l'exercice de religion ont
„apprins des catholiques de Gertrudenberge, Made,
„Sicaluwe et Raamsdonk, le zèle et désir qu'ils au-
„raient pour le rebatissement de ladite chappelle resolvans
„ainsi unanimement non seulement pour refaire ladite
„chappelle ainsi de l'agrandir et la reduire propre à
„leur service et commodité et qu'il estait necessaire pour
„obvier à tout inconvenient de se munir de permission du
„Prince d'Oraigne si qu'ils se sont adressez au
„Seigneur Prince³⁾ lequel nonobstant les grands debvoirs
„et instances faictes par les ministres tant d'Hollande que
„de Breda, a consenti le susdit rebatissement si comme
„plus amplement appert par l'acte ci jointe⁴⁾. Les sup-*

¹⁾ Manant: Dorper, landman; niet in den zin van boerenkin-
kel, lomperd of vlegel.

²⁾ Distroict: District.

³⁾ Prins Maurits.

⁴⁾ Van die toestemming, met het oorspronkelijke verzoekschrift
verzonden, vinden wij geen afschrift.

„plians considérans les grands fraiz à consister en la
 „susedite fabricque comme aussi l'annuel entretenement du
 „prestre, eu regard aux notables actes et protestations
 „de sa majesté en tout temps et occasions faictes, se mon-
 „strant plus pitoyable et zeueux envers le progres et pro-
 „pagation de la religion qu'à la recupération de son propre
 „bien, et lesdits supplians voyans destituez des le commen-
 „cement de la Trefve¹⁾ de prestres, églises et toute exer-
 „cice de religion, prenans leur refuge à vostre Majesté,
 „supplient très humblement que le bon plaisir d'icelle soit
 „de permettre aux supplians qu'ils puissent de Liège faire
 „venir librement et franchement sans péaige des Licentes
 „et thonlieux, 120 mille escailles²⁾; 2 mille livres des
 „cloux d'escailles, quatre mille livres des cloux de fa-
 „brique, 50 mille livres de fer, 10 mille pierres à paver
 „et 200 muids de chaulx, à la susedite fabricque necessaire.
 „Quoi faisant etc.”

OOSTERHOUT.

V. VAN DER AURA.

VAN DIEPENBEEK.

Dr. Gerard van Diepenbeeck was niet, gelijk de heer Allard vermoedt (blz. 123), de glasschilder Gerrit van Diepenbeeck Gijsberts-zoon, doch een Bossche rechtsgeleerde, die baret en bef aan den kapstok hing om een linnenhandel te drijven.

Hij was een zeer goeod man en woonde in de Ver-verstraat, waar „de Jonas” uithing. Hij speelde bij de Bossche godsdiensttroebelen in 1566 en '67 een voorname rol en was de gewone afgevaardigde van het Bossche consistorie bij het centraal-consistorie te Antwerpen³⁾.

Toen den Bosch in 1567 zich weder met den koning

¹⁾ Trefve: = (Twaalfjarig) Bestand.

²⁾ Escailles: Schaliën, leien.

³⁾ Zie Cuypers van Velthoven, Troubles religieux.

van Spanje verzoende, verliet hij zijne geboorteplaats en begaf zich naar de Scheldestad.

Abraham van Diepenbeeck Jan Roelofszoon vestigde zich omstreeks 1630 te Antwerpen en verkreeg aldaar op Vrijdag 4 Jan. 1636 het poorterrecht.

Het poorterbeek noemt hem glasschilder en geboortig van 's-Hertogenbosch. Dit laatste weerlegt aldus voor goed alle gissingen omtrent zijne geboorteplaats.

Ook het onderschrift van het portret des meesters, *bij zijn leven* in 't koper gebracht door Paulus Pontius, zegt: *Abraham van Diepenbeke est né à Bois-le-ducq* ¹⁾.

Laat ik er bijvoegen dat mij ook geen auteur bekend is, die hem een Antwerpenaar noemt, hetgeen, met het oog op bovengemeld onderschrift, ook trouwens moeilijk gaat.

Eerst twee jaren later werd van Diepenbeeck toegelaten als vrijmeester in het St.-Lucasgilde, waarvan hij, nòch in 1641, gelijk Kramm zegt ²⁾, nòch later deken is geweest.

Deze schrijver weet er nog bij te vermelden, dat van Diepenbeeck van dit eereambt binnen het jaar ontheven werd, en dat Jacques Spaigniaerts het tot de volgende gewone verkiezing, (op St.-Lucasdag van ieder jaar), zoolang waarnam.

In dien tusschentijd was de meester in de maand Juni 1637 te Schelle bij Antwerpen in den echt getreden met Catharina Heuvinck, dochter van Mr. Lucas Heuvinck, notaris in gemelde stad en secretaris van Schelle, en Maria Verbert.

Dit huwelijk werd gezegend met acht kinderen, waarvan er vijf den doop ontvingen in de Onze-Lieve-Vrouwekerk en drie in de St.-Joriskerk.

¹⁾ Zie de reproductie van het portret tegenover blz. 69.

²⁾ *Levens der Hollandsche en Vlaamsche kunst-schilders*, I, blz. 339.

Zijne echtgenoot overleed in 1648, kort na de geboorte van haar achtste kind.

Hij hertrouwde 13 Mei 1652 te Schelle met Anna van der Dort, bij welke hij nog vier kinderen verwekte, allen gedoopt in de Onze-Lieve-Vrouwekerk.

Volgens het archief der St.-Jacobskerk overleed van Diepenbeeck in 1675.

Het grafscript op blz. 120 heeft dus geen betrekking op den meester.

Maria van Diepenbeeck (blz. 124), gehuwd met Arnold Tybosch, was het vijfde kind des schilders. Het werd gedoopt in de St.-Joriskerk 24 Juli 1644, waarbij optrad als peter Christiaan Hoeffs, in naam van Jan Pieter Aelmans, en als meter, Maria Hermeels.

Godfried van Diepenbeeck (blz. 124), kanunnik en aartspriester der kathedraal van Antwerpen, zag het levenslicht te Helmond.

Hij stichtte in 1635 aan de hoogeschool te Leuven twee studiebeurzen voor zijne bloedverwanten en na deze voor de inboorlingen van Helmond en verder voor die van omliggende plaatsen.

Antoinetta van Diepenbeeck (noot 1, blz. 124), echtgenoot van Francois van Severdonck, was eene dochter van Thomas van Diepenbeeck en Genoveva Havermans.

Hare ouders maakten 25 April 1653 hun testament voor schepenen en secretaris van Oudenbosch.

Thomas van Diepenbeeck overleed er 14 Oct. 1653; zijne weduwe maakte 20 Nov. 1659 een nieuw testament voor notaris Nuyts aldaar.

Ik geef hier slechts een paar aantekeningen over deze personen, omdat het mijn plan is binnen kort in een uitvoerig artikel Jan Roelofs. en Abraham van Diepenbeeck te bespreken.

ROTTERDAM.

CH. C. V. VERREYT.